

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Кафедра цивільного права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана юридичного факультету
з наукової роботи

_____ (Отрадна О.О.)
«___» _____ 20__ року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЗАСТОСУВАННЯ ЦИВІЛЬНО – ПРАВОВИХ НОРМ:
ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ**

Для здобувачів освітньо-наукового рівня
доктор філософії

галузь знань **08 «Право»**

спеціальність **081 «Право»**

освітній рівень **Третій (освітньо-науковий). Доктор філософії**

освітня програма **«Право»**

вид дисципліни **вибіркова**

Форма навчання	денна/заочна
Навчальний рік	2019/2020
Семестр	четвертий
Кількість кредитів ECTS	два
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладач: Кохановська Олена Велеоніівна

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2019

Розробник: **Кохановська Олена Велеоніівна**,
доктор юридичних наук, професор кафедри цивільного права

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри цивільного права

_____ (Майданик Р.А.)
(підпис)

Протокол № 14 від «28» серпня 2019 р.

Схвалено науково - методичною комісією юридичного факультету

Протокол № 1 від «30» серпня 2019 року

Голова науково-методичної комісії

(підпис)

(Дідич Т.О.)

ВСТУП

1. Мета дисципліни спрямована на можливість пізнання правової природи, видів і класифікації, особливостей структури і тлумачення цивільно – правових норм у процесі їх застосування у сфері правового регулювання і цивільному судочинстві України, на з'ясування сутності цивільно – правової норми як фундаментального елемента системи цивільного права і методологічних засад формування вітчизняної і, для порівняння, зарубіжної практики застосування як диспозитивних, так і імперативних цивільно – правових норм, та здійснення дослідження особливостей суспільних відносин, які виникають у процесі застосування цивільно – правових норм.

2. Попередні вимоги до опанування навчальної дисципліни:

1. Знати основні аспекти становлення та розвитку вчення про цивільно – правову норму як фундаментальний елемент системи цивільного права на різних історичних етапах розвитку України, її ознаки та структуру, особливості класифікації цивільно – правових норм, характерні риси правозастосування як елементу механізму цивільно – правового регулювання, принципи і функції правозастосування як особливої форми реалізації норм цивільного права, специфіку стадій правозастосування та місце тлумачення цивільно – правових норм у процесі застосування, а також методологічні засади і специфіку тлумачення договорів та односторонніх правочинів, ознаки диспозитивних та імперативних норм, особливості формування єдиної судової практики із застосування цивільно – правових норм; літературні джерела з проблем застосування цивільно – правових норм, акти цивільного законодавства та практику вирішення спорів, що відображають особливості застосування цивільно – правових норм.

2. Вміти оцінювати та визначати роль, значення та завдання застосування цивільно – правових норм, розмежовувати види цивільно – правових норм та визначати їх місце у механізмі правового регулювання і застосуванні у судовій практиці, давати правову характеристику правозастосування і обґрунтовувати специфіку стадій правозастосування у цивільному судочинстві, обґрунтовувати місце тлумачення у процесі застосування цивільно – правових норм, а також визначати основні методологічні підходи і особливості в процесі тлумачення положень договорів та односторонніх правочинів.

3. Володіти елементарними навичками з обґрунтування ознак диспозитивних норм, їх правової природи і специфіки застосування із використанням конкретних прикладів із судової практики, а також із визначення місця імперативних норм у механізмі цивільно – правового регулювання і обґрунтування функцій і практики застосування імперативних норм на конкретних прикладах суспільних відносин та за допомогою правових методів розв'язувати спори, що виникають у процесі застосування цивільно – правових норм і тлумачення договорів та односторонніх правочинів.

3. Анотація навчальної дисципліни. Форми викладання та методи навчання цієї дисципліни спрямовані на проведення правового аналізу застосування цивільно – правових норм у доктрині і судовій практиці та вивчення теоретичних та практичних питань з приводу особливостей правозастосування цивільно – правових норм у процесі вдосконалення цивільного законодавства і формуванні єдиної судової практики в Україні. В межах навчальної дисципліни вивчається загальна характеристика цивільно – правової норми як фундаментального елемента системи цивільного права, її ознаки і структура; класифікація цивільно – правових норм; правозастосування як елемент механізму цивільно – правового регулювання, його принципи і функції; специфіка стадій правозастосування у цивільному судочинстві; тлумачення у процесі застосування цивільно – правових норм; особливості диспозитивних та імперативних норм, їх права природа і специфіка застосування у судовій практиці; роль судової практики в процесі розвитку цивільного законодавства та умови формування єдиної вітчизняної судової практики із застосування цивільно – правових норм. Курс навчальної дисципліни передбачає глибоке вивчення аспірантами чинного законодавства України у сфері застосування цивільно – правових норм, юридичної літератури, основних понять та спеціальної термінології.

4. Завдання дисципліни спрямовані на досягнення аспірантами таких компетентностей як: здатність застосовувати загальні та спеціальні цивілістичні знання з теорії цивільно – правової норми та її застосування, здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми у сфері застосування диспозитивних та імперативних, інших видів цивільно – правових норм; здатність до розроблення проєктів юридичних документів із застосуванням цивільно – правових норм; здатність приймати обґрунтовані рішення щодо застосування цивільно-правових норм при розв’язанні спірних питань, які виникають у різних сферах суспільних відносин; здатність оцінювати новітній правовий інструментарій застосування цивільно – правових норм.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація, 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1.	<i>Знати:</i> поняття, ознаки, особливості структури і класифікацію цивільно – правової норми	Лекція, семінарське заняття, самостійна робота	<i>Експрес опитування, тестування, модульна контрольна робота</i>	10%
1.2	<i>Знати:</i> особливості правозастосування цивільно – правової норми як елементу механізму цивільно – правового регулювання, його принципи, функції та стадії; тлумачення цивільно – правових норм: поняття, суб’єкти тлумачення, специфіку і основні методологічні засади.	Лекція, семінарське заняття, самостійна робота	<i>Експрес опитування, тестування, доповіді та наукові роботи, модульна контрольна робота</i>	10%
1.3	<i>Знати:</i> специфіку диспозитивних норм і їх застосування у договірному регулюванні і у судовій практиці; імперативних норм у цивільному праві та їх застосування; судову практику із застосування цивільно – правових норм.	Лекція, семінарське заняття, самостійна робота	<i>Експрес опитування, тестування, колоквиум, доповіді та наукові роботи, модульна контрольна робота</i>	30%
2.1.	<i>Вміти</i> правильно розуміти особливості правового застосування цивільно – правових норм; застосовувати знання особливостей імперативних і диспозитивних норм для мети правозастосування, давати	Лекція, семінарське заняття, самостійна робота	<i>Експрес опитування, розв’язання задачі, доповіді та</i>	10%

	юридичні консультації щодо застосування цивільно – правових норм..		<i>наукові роботи</i>	
2.2.	<i>Вміти</i> визначати спільні та відмінні риси у правозастосуванні норм права; розрізняти види тлумачення цивільно – правових норм, відрізняти імперативне і диспозитивне правозастосування; застосовувати цивільно – правові норми у практиці і в теорії..	Лекція, семінарське заняття, самостійна робота	<i>Експрес опитування, участь у дискусії, доповіді та наукові роботи, модульна контрольна робота</i>	10%
3.1.	<i>Володіти</i> елементарними навичками розрізняти цивільно – правові способи правозастосування від інших; відрізняти імперативні норми і диспозитивні у цивільно – правовому правозастосуванні, тлумачення цивільно – правових норм..	Лекція, семінарське заняття, самостійна робота	<i>Експрес опитування, участь у дискусії, доповіді та наукові роботи, модульна контрольна робота</i>	10%
4.1.	<i>Самостійно виконувати роботи з підготовки звіту про особливості застосування цивільно – правових норм.</i>	Лекція, семінарське заняття, самостійна робота	<i>Експрес опитування, участь у дискусії, доповіді та наукові роботи, модульна контрольна робота</i>	20%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни	1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	3.1	4.1
Програмні результати навчання							
ПРН 2 Відтворити глибокі знання в межах спеціалізації щодо застосування цивільно – правових норм.	+	+	+				
ПРН 6 Збирати, обробляти та аналізувати значний обсяг інформації про застосування цивільно – правових норм, тлумачення норм права, імперативні і диспозитивні норми.	+	+	+				
ПРН 7 Оцінювати та аналізувати юридичні				+	+		+

<i>проблеми та практичні правові ситуації, пропонувати підходи до вирішення таких проблем.</i>							
ПРН 11 <i>Оцінювати правову проблему комплексно та пропонувати клієнту різні варіанти її вирішення з метою охорони, захисту або відновлення його прав, свобод чи інтересів.</i>						+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання аспірантів

- семестрові форми оцінювання:

1. експрес опитування – від 1 до 2 балів;
2. колоквиум – від 3 до 4 балів;
3. доповіді та наукові роботи – від 6 до 8 балів;
4. тестування (відкриті тестові завдання) – від 1 бал до 5 балів;
5. дві модульні контрольні роботи – від 2 до 4 балів за кожну (всього: від 4 до 8 балів);
6. колоквиум – від 5 до 7 балів;
7. участь у дискусії – від 4 до 6 балів.

- підсумкове оцінювання:

письмовий залік у формі відкритих та закритих питань

	ЗМ 1	ЗМ 2	залік	Підсумкова оцінка
Мінімум	12	12	36	60
Максимум	20	20	60	100

7.2 Організація оцінювання:

Мінімальний бал, який має бути отриманий аспірантом за відповідними формами оцінювання протягом семестру, складає 24 бали. Максимальний бал, який може бути отриманий аспірантом за підсумком навчання протягом семестру, складає 40 балів. Передбачені форми семестрового оцінювання сумарно не можуть перевищувати 40 балів.

Види поточного контролю обираються викладачем, який веде семінарські заняття, за погодженням з лектором та у відповідності з даною програмою.

При поточному контролі під час семінарських занять оцінці підлягають: рівень знань, продемонстрований аспірантом у відповіді, активність при обговоренні питань семінарського заняття, систематичність роботи на заняттях, результати виконання домашніх завдань.

Викладач, який проводить семінарські заняття, виставляє у визначений термін кількість набраних з поточного контролю балів і заносить їх у відповідні документи обліку успішності аспірантів. У випадку відсутності аспіранта на семінарському занятті з поважних причин, він може відпрацювати пропущене заняття в позааудиторний час (час консультацій викладача), шляхом усного опитування, тестування, підготовки наукової доповіді. За результатами відпрацювання пропущеного заняття з поважних причин викладачем нараховуються бали. За невідпрацьовані заняття бали не нараховуються.

Дисципліна викладається протягом одного семестру. Викладач, який проводить семінарські заняття, має право звернутись до декана юридичного факультету про недопуск

до підсумкового оцінювання аспіранта, якщо під час семестру він не досяг мінімального порогового рівня оцінки (24 бали) тих результатів навчання, які не можуть бути оцінені під час підсумкового контролю. Про недопуск аспіранта до підсумкового оцінювання викладач має подати в деканат юридичного факультету подання з графіком можливих відпрацювань не пізніше, ніж за 10 робочих днів до початку періоду складання заліків. Для аспірантів, які упродовж навчання протягом семестру не досягли мінімального порогового рівня оцінки (24 бали) і, як результат, не допущені до складання підсумкової форми контролю (заліку), проводяться відпрацювання у формі, яка передбачена робочою програмою, максимальна оцінка за які не може перевищувати кількості балів, що дорівнює різниці між мінімальним пороговим рівнем оцінки (24 бали) та фактичною кількістю балів, що отримані аспірантом за всіма формами поточного контролю.

Якщо аспірант за підсумком відпрацювань не досяг мінімального порогового рівня оцінки (24 бали), викладач, який вів семінарські заняття і приймав відпрацювання, звертається до декана юридичного факультету з поданням, в якому фіксує невиконання аспірантом індивідуального навчального плану.

За результатами складання підсумкової форми контролю (заліку) аспірант може отримати максимально 60 балів.

Підсумкова оцінка за навчальну дисципліну формується шляхом додавання кількості балів, отриманих протягом семестру, та кількості балів, отриманих за підсумковою формою контролю (заліком), і така сума балів не може бути меншою за 60 балів.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій, семінарських занять та самостійної роботи

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	Самостійна робота
Змістовий модуль 1				
1	Вступ. Тема 1. Поняття, ознаки, особливості структури і класифікація цивільно – правової норми	3	-	12
2	Тема 2. Правозастосування цивільно – правової норми як елемент механізму цивільно – правового регулювання, його принципи, функції та стадії	3	1	18
3	Тема 3. Тлумачення цивільно – правових норм: поняття, суб'єкти тлумачення, специфіка і основні методологічні засади	-	1	18
	<i>Модульна контрольна робота 1</i>	-		-
Змістовий модуль 2				
4	Тема 4. Диспозитивні норми і їх застосування у договірному регулюванні і у судовій практиці	3	1	18

5	Тема 5. Імперативні норми у цивільному праві та їх застосування	3	-	14
6	Тема 6. Судова практика із застосування цивільно – правових норм	3	1	18
	Модульна контрольна робота 2	-		-
	ВСЬОГО	18	4	98

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекцій – **18 год.**

Семінари – **4 год.**

Самостійна робота - **98 год.**

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

1. Кодифікація приватного (цивільного) права України / А. С. Довгерт, О. А. Підпригора, Д. В. Боброва та ін. ; за ред. А. С. Довгерта. – К. : Укр. центр правничих студій, 2000. – 336 с.;

2. Правова доктрина України : у 5 т. Т. 3 : Доктрина приватного права України / Н. С. Кузнєцова, Є. О. Харитонов, Р. А. Майданик та ін. ; за заг. ред. Н. С. Кузнєцової. – Х. : Право, 2013. – 760 с.;

3. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. – Х. : Право, 2008. Т. 3 : Цивільно-правові науки. Приватне право / за заг. ред. Н. С. Кузнєцової. – 640 с.;

4. Кохановська О.В. Цивільно – правова норма як загальнообов’язкове правило поведінки, як інформація і результат творчості.// Вісник Національної академії правових наук України/ редкол.: О.Петришин та ін.. – Харків: Право, 2018. – Т.25, №2. – 190с. – С.142 – 156;

5. Кохановська О.В. Норма цивільного права як загальнообов’язкове формально визначене правило поведінки, як інформація і результат творчості.//Восьмі юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам’яті Є.В. Васьковського: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м.Одеса, 18 травня 2018 р.), упоряд. І відповід. Ред.. І.С.Канзафарова; Одес. Націонал. Ун-т імені І.І.Мечнікова; економ. – правовий факультет. – Одеса: Астропринт, 2018. – 324 с. – С.4 - 9;

6. Кохановська О.В. Загальні положення Книги першої Цивільного кодексу України та їх значення у процесі гармонізації приватно – правового законодавства України із законодавством країн ЄС. //Гармонізація приватно – правового законодавства України із законодавством країн ЄС. Збірник статей і тез ІХ Міжнародного цивілістичного форуму (Харків) , 11 – 12 квітня 2019 р. – 599 с. – С.41 – 44;

7. Кохановська О. В. Теоретичні проблеми інформаційних відносин у цивільному праві. Монографія. - К.: Виробничо – поліграфічний центр «Київський університет», 2006. – 463 с.;

8. Маньковский И.А. Нормы и источники гражданского права: теоретические основы формирования и применения. Монография. – Минск. Международный университет «МИТИСО», 2013. – 288 с.;

9. Романюк Я.М. Застосування цивільно-правових норм у цивільному судочинстві України (питання теорії і практики) : монографія / Я.М. Романюк. - К. : Ін Юре, 2016. - 536 с.;

Додаткові:

1. Азімов Ч. Поняття і зміст приватного права / Ч. Азімов // Вісник Академії правових наук України. – 1998. – № 3 (14). – С. 15–58.

2. Алимбеков М. Т. Судебное правотворчество и применение гражданско-правовых норм в механизме правореализации : дис. ... д-ра юрид. наук / М. Т. Алимбеков. – Алматы : Университет имени Д. А. Кунаева, 2010. – 314 с.
3. Бичкова С. Неоднакове застосування норм матеріального права як підстава перегляду Верховним Судом України судового рішення у цивільній справі / С. Бичкова // Підприємництво, господарство і право. – 2013. – № 2. – С. 48–51.
4. Бічковічс І. Роль Верховного Суду Латвійської Республіки у формуванні єдиної судової практики / І. Бічковічс // Право України. – 2012. – № 11–12. – С. 181–185.
5. Васьковский Е. В. Цивилистическая методология. Учение о толковании и применении гражданских законов / Е. В. Васьковский. – М., 2002. – 375 с.
6. Вильнянский С. И. Толкование и применение гражданско-правовых норм / С. И. Вильнянский // Методические материалы ВЮЗИ. - 1948. – Вып. 2. – С. 42–61.
7. Вопленко Н. Н. Способы правоприменения: понятие и основные черты / Н. Н. Вопленко // Вестник Волгоград. гос. ун-та. Серия «Юриспруденция». – 2008. – № 10. – С. 28–36.
8. Гнатюк М. Д. Правозастосування та його місце в процесі реалізації права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / М. Д. Гнатюк. – К., 2007. – 21 с.
9. Еременко А. С. Теория и методология гражданского правоприменения : дис. ... д-ра юрид. наук / А. С. Еременко. – М., 2011. – 633 с.
10. Ершов В. В. Судебное правоприменение (теоретические и практические проблемы) / В. В. Ершов. – М., 1991. – 97 с.
11. Иоффе О. С. Вопросы теории права / О. С. Иоффе, М. Д. Шаргородский. – М. : Государственное издательство юридической литературы, 1961. – 380 с.;
12. Карапетов А.Г. Борьба за признание судебного правотворчества в европейском и американском праве. – М.: Статут, 2011. – 308 с.;
13. Козюбра М. І. Право, правосуддя і політика / М. І Козюбра // Вісник центру суддівських студій. – 2006. – № 6. – С. 5.
14. Лилуашвили Т. А. Некоторые вопросы применения гражданско-правовых норм и обоснованности судебного решения / Т. А. Лилуашвили // Гражданско-правовые нормы и формы ее применения. – Тбилиси, 1982. – 290 с.
15. Маньковский И. А. Понятие, предназначение и классификация императивных норм гражданского права Республики Беларусь / И. А. Маньковский // Научный диалог. – 2013. – № 12 (24) : Общественные науки. – С. 72–85.
16. Погрібний С. О. Імперативні та диспозитивні норми та їх роль в регулюванні цивільних відносин / С. О. Погрібний // Університетські наукові записки. – 2010. – № 2 (34) – С. 46–54.
17. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права / И. А. Покровский. – М. : Статут, 1998. – 352 с.
18. Прийма С. В. Принципи тлумачення норм права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / С. В. Прийма. – Х., 2011. – 19 с.
19. Тон А.. Правовая норма и субъективное право. Исследования по общей теории права // Вестник гражданского права, 2010. - №4. – С.192 – 240.

Додаткові ресурси (за наявності):

Посилання на електронні ресурси (не тільки відкриті) на яких розміщено додаткову інформацію щодо дисципліни — приклади контрольних і екзаменаційних завдань, тематика рефератів, методичні вказівки тощо)